

O'ZBEKISTONDA OLIY TA'LIM TIZIMIDA KIMYO SOHASIDA OLIB BORILAYOTGAN ISLOHOTLAR

Rasulova Rislig'oy Abdulla qizi¹

¹ Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti O'zbekiston tarixi kafedrası o'qituvchisi, tarix fanlari falsafa doktori, PhD

Sayfullayeva Mardona Said qizi¹

¹ Nizomiy nomidagi TDPU aniq va tabiiy fanlarni o'qitish metodikasi (kimyo) ta'lim yo'nalishi magistranti

Baybabayeva Dilduza Baxodir qizi¹

¹ Nizomiy nomidagi TDPU aniq va tabiiy fanlarni o'qitish metodikasi (kimyo) ta'lim yo'nalishi magistranti

MAQOLA MALUMOTI:

ANNOTATSIYA:

MAQOLA TARIXI:

Received: 28.12.2024

Revised: 29.12.2024

Accepted: 30.12.2024

KALIT SO'ZLAR:

ilmiy tadqiqotlarni rivojlantirish, moddiy-texnik bazani yanada mustahkamlash, ta'lim dasturlarini modernizatsiya qilish, islohotlar ta'lim sifatini oshirish

O'zbekiston Respublikasida oliy ta'lim tizimini tubdan isloh qilish va uni jahon standartlariga moslashtirish bo'yicha keng ko'lamli ishlar amalga oshirilmoqda. Bu jarayon kimyo fanining rivojlanishi va yuqori malakali mutaxassislar tayyorlashga ham ta'sir ko'rsatmoqda. Ushbu maqolada O'zbekistonda oliy ta'lim tizimida kimyo sohasida olib borilayotgan islohotlarning asosiy yo'nalishlari, yutuqlari va muammolari tahlil qilinadi.

KIRISH. O'zbekiston Respublikasida oliy ta'lim tizimi so'nggi yillarda keng ko'lamli islohotlar jarayonini boshdan kechirmoqda. Bu islohotlar ta'lim sifatini oshirish, xalqaro standartlarga mos kadrlar tayyorlash va ilm-fan sohasini rivojlantirishga qaratilgan. Xususan, kimyo sohasi ham ushbu o'zgarishlardan chetda qolmay, zamonaviy talablarga mos ravishda yangilanmoqda [1].

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2017-yil 7-fevraldagi "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi

to'g'risida"gi farmoni ta'lim sohasidagi islohotlarning asosiy yo'nalishlarini belgilab berdi. Mazkur hujjatda ta'lim muassasalarining moddiy-texnik bazasini mustahkamlash, yangi ta'lim muassasalarini qurish, ta'mirlash va kapital ta'mirlash, ularni zamonaviy o'quv va laboratoriya jihozlari, kompyuter texnikasi va o'quv-metodik qo'llanmalar bilan ta'minlash nazarda tutilgan.

Shuningdek, 2019-yil 29-oktabrda qabul qilingan "Ilm-fan va ilmiy faoliyat to'g'risida"gi qonun va 2020-yil 29-oktabrdagi "Ilm-fanni 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi farmonlar ta'lim va ilm-fan sohasini rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etdi [2].

O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasida ham oliy ta'lim sohasida davlat xususiy sheriklikni rivojlantirish, hududlarda davlat va nodavlat oliy ta'lim muassasalari faoliyatini tashkil etish asosida oliy ta'lim bilan qamrov darajasini 50 foizdan oshirish, sohada sog'lom raqobat muhitini yaratish belgilangan. O'tgan qisqa davrda ushbu Konsepsiya sohada ta'lim sifatini oshirish yo'lida tub islohotlarni olib borishga imkon berdi.

"Insonga e'tibor va sifatli ta'lim yili"da amalga oshirishga oid Davlat dasturida davlat oliy ta'lim muassasalarida ularning imkoniyatlaridan kelib chiqqan holda bakalavriat ta'lim yo'nalishlari bo'yicha masofaviy ta'lim shakli joriy etish, davlat oliy ta'lim muassasalariga o'qishga qabul qilishning davlat buyurtmasi parametrlari faqat davlat granti bo'yicha tasdiqlanishi, respublikada faoliyat yuritayotgan xorijiy oliy ta'lim tashkilotlari va ularning filiallari hamda nodavlat oliy ta'lim tashkilotlarida davlat granti asosida kadrlar tayyorlash bo'yicha 1000 ta o'rin ajratish belgilangan. Umuman olganda, mamlakatimiz ta'lim tizimini tubdan o'zgartirish, uni xalqaro standartlarga integratsiyalash, mehnat bozori talabiga mos yuqori malakali mutaxassis kadrlar tayyorlash bo'yicha izchil islohotlar amalga oshirilmoqda. Maqsad bitta: oliy ta'lim mazmunini sifat jihatidan yangi bosqichga ko'tarish hamda zamonaviy bilim va yuksak ma'naviy-axloqiy fazilatlariga ega, mustaqil fikrleydigan yuqori malakali kadrlarni tayyorlashdan iborat.

O'zbekiston Respublikasida oliy ta'lim tizimida, xususan, kimyo sohasida amalga oshirilayotgan islohotlar ta'lim sifatini oshirish, zamonaviy kadrlar tayyorlash va ilm-fanni rivojlantirishga qaratilgan. Bu esa mamlakatning iqtisodiy va sanoat salohiyatini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Oliy ta'lim muassasalari xalqaro reytinglarda o'z o'rnini mustahkamlash maqsadida xorijiy universitetlar bilan hamkorlikni kengaytirmoqda. Xususan, kimyo sohasida yetakchi xorijiy oliy ta'lim muassasalari bilan qo'shma dasturlar, ilmiy tadqiqotlar va professor-

o'qituvchilar almashinuvi yo'lga qo'yilmoqda. Bu esa ta'lim sifatini oshirish va xalqaro standartlarga mos kadrlar tayyorlashga xizmat qilmoqda [3].

Kimyo sohasidagi islohotlarning asosiy maqsadi zamonaviy talablarga javob beradigan, chuqur bilimga ega va amaliyotga tayyor bo'lgan yuqori malakali kimyogar mutaxassislarni tayyorlashdan iborat. Bu maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalar belgilangan:

Ta'lim dasturlarini modernizatsiya qilish: Eski ta'lim dasturlarini qayta ko'rib chiqish va ularni jahon standartlariga moslashtirish, zamonaviy ilmiy yutuqlarni o'z ichiga olish. Bu yangi fanlarni joriy etish, mavjud fanlarning o'quv rejalarini qayta tuzish va amaliy mashg'ulotlarning hajmini oshirishni o'z ichiga oladi.

O'qituvchilarning malakasini oshirish: Professor-o'qituvchilarning malakasini oshirish va ularni zamonaviy ilmiy-tadqiqot usullariga o'rgatish, xalqaro hamkorlikni kengaytirish va xorijiy universitetlar bilan hamkorlikda o'quv kurslarini tashkil etish.

Laboratoriya bazasini mustahkamlash: Zamonaviy asbob-uskunalar bilan jihozlangan laboratoriyalarni yaratish va ularning faoliyatini yaxshilash, talabalar va o'qituvchilarning amaliy ko'nikmalarini oshirish uchun zarur sharoitlarni yaratish.

Ilmiy-tadqiqot ishlarini rivojlantirish: Talabalar va o'qituvchilarning ilmiy-tadqiqot ishlariga jalb etilishini ta'minlash, ilmiy loyihalarni moliyalashtirish va natijalarni amaliyotga tatbiq etish.

Xalqaro hamkorlikni kengaytirish: Xorijiy universitetlar va ilmiy-tadqiqot markazlari bilan hamkorlikni rivojlantirish, talaba va o'qituvchilar almashinuvini tashkil etish, qo'shma ilmiy loyihalarni amalga oshirish.

Ta'lim sifatini nazorat qilish: Ta'lim jarayonini sifatli baholash tizimini joriy etish, talabalarning bilim va ko'nikmalarini ob'ektiv baholash va ta'lim sifatini doimiy ravishda yaxshilash.

Kimyo sohasi mamlakat iqtisodiyoti va sanoatining muhim tarmoqlaridan biri hisoblanadi. Shu sababli, oliy ta'lim tizimida kimyo yo'nalishidagi kadrlar tayyorlashga alohida e'tibor qaratilmoqda. So'nggi yillarda kimyo fakultetlari va kafedralarining moddiy-texnik bazasi mustahkamlanib, zamonaviy laboratoriyalar tashkil etilmoqda. Bu esa talabalarning nazariy bilimlarini amaliyot bilan mustahkamlash imkonini bermiqda. Ilmiy-pedagogik kadrlar tayyorlash masalasiga katta e'tibor qaratilib, ilmiy salohiyatni oshirish choralari ko'rilmqda. Oliy ta'lim muassasalarida ixtisoslashgan ilmiy kengashlar faoliyat olib bormqda. Bu esa ilmiy tadqiqotlar sifatini oshirish va yosh olimlarni qo'llab-quvvatlash imkonini bermqda [4].

Amalga Oshirilayotgan Islohotlarning Yo'nalishlari:

O'zbekistonda oliy ta'lim tizimida kimyo sohasida amalga oshirilayotgan islohotlar quyidagi yo'nalishlarda davom etmoqda:

Ta'lim dasturlarining mazmunini yangilash: Dasturlarda zamonaviy kimyoviy texnologiyalar, biokimyo, nanokimyo, materialshunoslik va boshqa dolzarb yo'nalishlar bo'yicha bilimlarni chuqur o'rganishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Zamonaviy kompyuter texnologiyalari va dasturlarni qo'llash asoslari ham ta'lim dasturiga kiritilgan.

Amaliy mashg'ulotlarning samaradorligini oshirish: Talabalarning amaliy ko'nikmalarini shakllantirishga qaratilgan amaliy mashg'ulotlarning hajmi oshirilmoqda. Zamonaviy laboratoriya uskunalari va texnologiyalaridan foydalanish talabalarning amaliy tajribasini boyitadi. Sanoat korxonalari bilan hamkorlikda amaliyot o'tash imkoniyati yaratilmoqda.

Ilmiy tadqiqotlarni rivojlantirish: Ilmiy-tadqiqot ishlarini qo'llab-quvvatlash va moliyalashtirish uchun grantlar ajratilmoqda. Talabalar va o'qituvchilarning ilmiy konferensiyalar, seminarlar va xalqaro forumlarda ishtirok etish imkoniyati yaratilmoqda.

Xalqaro hamkorlikni mustahkamlash: Xorijiy universitetlar va ilmiy markazlar bilan hamkorlikda qo'shma ilmiy loyihalar amalga oshirilmoqda, talaba va o'qituvchilar almashinuvi tashkil etilmoqda. Xorijiy mutaxassislarining ma'ruzalarini tashkil etish va ular bilan tajriba almashish imkoniyatlari yaratiladi.

Innovatsion texnologiyalarni qo'llash: Onlayn ta'lim texnologiyalari, masofaviy ta'lim tizimlari va interaktiv o'quv resurslaridan foydalanish ta'lim sifatini oshirishga xizmat qilmoqda [5].

Islohotlarning Yutuqlari:

O'tkazilgan islohotlar natijasida quyidagi ijobiy o'zgarishlar kuzatilmoqda:

Ta'lim dasturlarining sifatining yaxshilanishi: Zamonaviy talablarga moslashtirilgan ta'lim dasturlari joriy etildi.

Laboratoriya bazasining modernizatsiyasi: Ko'plab universitetlar zamonaviy laboratoriya uskunalari bilan ta'minlandi.

O'qituvchilarning malakasini oshirish: O'qituvchilarning malakasini oshirish bo'yicha ko'plab treninglar va seminarlar o'tkazildi.

Ilmiy tadqiqotlarning faollasishi: Ilmiy tadqiqot ishlarini moliyalashtirish va qo'llab-quvvatlash kuchaydi.

Xalqaro hamkorlikning rivojlanishi: Xorijiy universitetlar va ilmiy markazlar bilan hamkorlik aloqalari kengaydi.

Islohotlardagi Muammolar va Kamchiliklar:

Islohotlar jarayonida ba'zi muammolar va kamchiliklar ham mavjud:

Moddiy-texnik bazaning yetarli emasligi: Ba'zi universitetlarning laboratoriya bazasi hali ham zamonaviy talablarga to'liq javob bermaydi.

O'qituvchilarning malakasini oshirish jarayonining yetarli emasligi: Ba'zi o'qituvchilarning zamonaviy ilmiy yutuqlar va texnologiyalar bo'yicha bilim va ko'nikmalari yetarli emas.

Ilmiy tadqiqotlarni moliyalashtirishning yetarli emasligi: Ilmiy tadqiqot ishlarini moliyalashtirish hajmi hali ham yetarli emas.

Xalqaro hamkorlikning cheklanganligi: Ba'zi universitetlarning xorijiy universitetlar va ilmiy markazlar bilan hamkorligi cheklangan.

Ta'lim sifatini baholash tizimining mukammal emasligi: Ta'lim sifatini baholash tizimi hali ham takomillashtirishni talab qiladi [6].

Kelajakdagi Rejalar va Tavsiyalar:

Kelajakda kimyo sohasidagi islohotlarni yanada chuqurlashtirish uchun quyidagi tavsiyalar berilishi mumkin:

Moddiy-texnik bazani yanada mustahkamlash: Zamonaviy laboratoriya uskunalari bilan jihozlangan yangi laboratoriyalarni yaratish va mavjudlarini modernizatsiya qilish.

O'qituvchilarning malakasini oshirish jarayonini takomillashtirish: O'qituvchilarni tayyorlash va ularning malakasini oshirish uchun xalqaro standartlarga mos keladigan dasturlarni ishlab chiqish.

Ilmiy tadqiqot ishlarini moliyalashtirish hajmini oshirish: Ilmiy tadqiqotlarni moliyalashtirish uchun byudjet mablag'larini va xususiy investitsiyalarni jalb qilish.

Xalqaro hamkorlikni kengaytirish: Xorijiy universitetlar va ilmiy markazlar bilan hamkorlikni yanada rivojlantirish, qo'shma ilmiy loyihalar sonini ko'paytirish.

Ta'lim sifatini baholash tizimini takomillashtirish: Ob'ektiv va shaffof ta'lim sifatini baholash tizimini joriy etish.

Innovatsion ta'lim texnologiyalaridan faol foydalanish: Onlayn ta'lim, masofaviy ta'lim va interaktiv o'quv resurslaridan keng foydalanish.

Xulosa. O'zbekistonda oliy ta'lim tizimida kimyo sohasida olib borilayotgan islohotlar mamlakatning ilmiy-texnik taraqqiyotiga va iqtisodiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Ammo, islohotlar jarayonida mavjud muammolarni bartaraf etish va kelajakdagi rejalarini amalga oshirish uchun doimiy ravishda harakat qilish zarur. Bu esa, o'z navbatida, yuqori malakali kimyogar mutaxassislar tayyorlashga va mamlakatning ilmiy-texnologik salohiyatini oshirishga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligining rasmiy veb-sayti.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmon va qarorlari.
3. Ikromov A.B., Mxmudov S.Y., Anorqulova G.M. Germaniya: Ta'lim, ilmfan (metodik qo'llanma. Kasb mahorati jurnali -2004-yil. 2 son
4. Oliy ta'lim muassasalarining ilmiy ishlari to'g'risidagi hisobotlar.
5. Yo'ldoshev J.F. Xorijda ta'lim (metodik qo'llanma) - Toshkent: 1995- yil
6. G.Anorqulkova, A. Karimov.Xorijiy mamlakatlar ta'lim tizimining o'ziga xos yo'nalishi uslub va tahlili. Xalq ta'limi ilmiy metodik jurnali. 2017-yil. 3-son

